
„ÁTVENNI LEHET, ÉS TOVÁBBADNI KELL”

DEMÉNY PÉTER BESZÉLGET SZILÁGYI JÚLIA
ESSZÉÍRÓVAL A LÁTÓ 30. ÉVFORDULÓJÁN

Mit jelent számodra a Látó?

A *Látó* történetét az *Igaz Szó*éval kell kezdenem, és számomra, ez személyes opció, az *Igaz Szó* elsősorban Székely Jánost jelenti, akiről nem szólnak annyit, amennyit megérdemelne. Ő egyfajta belső ellenzékiiségben élt, hiszen Hajdu Győző irodalmpolitikája távol állt attól, amit Székely János képvisel. Székely János ízlése pedig távolt volt attól, amit Hajdu elvárt. Sütővel sem érthették meg egymást, mert Sütő nagy író volt, és a rendszer embere, Székely János pedig nagy író volt és nem a rendszer embere. A Sütő-drámák fortélyosan gyakorolt kvázi-ellenzékiisége az, amire egyesek emlékeznek. Székely János pedig bebörtönzött édesapja kiszabadítása végett írt néhány vonalas verset, kényszer alatt, amit haláláig nem tudott fel dolgozni.

Ott voltam azon a szabadegyetemi *Ars poetica* című előadáson, amelyen azt állította: a költészet halott. Ezt mint ellentmondást szenvedte meg a hallgatóság. Székely János ugyanis az *Igaz Szó* versrovatát szerkesztette. Ez a kényszer diktálta önfegyelem alkalmazkodása volt. A kenyérkereset számára egyetlen lehetősége. Önfegyelem diktálta alkalmazkodás volt, ellentmondott a tényleges, zsigeri ellenzékiiségnek. Ráadásul mint *A nyugati hadtest* szerzője és tizenhat éves kadétként a háborúban Európát megismerő ember, az elfogultság és provincializmus ellensége volt.

És kire gondolsz, ha a Látó szóba kerül?

Hát Markó Bélán és Vida Gáboron kívül, elsősorban Kovács András Ferencre és Láng Zsoltra. Az ő szellemiségük kirajzolt valamit, amit addig lappangó folytonosságnak neveznék, és erre a valamire nagy szükség volt 1989 után. Természetesen érződik, hogy a folyóirat a nagy előképpel küszködik, mint tájainkon mindegyik – a *Helikon* is az *Utunkkal*, az ellenzéki-nek számító *Korunk* is a maga korábbi folyamaival, hiszen neki kettő is van ráadásul (az egyik az 1940-ben letiltott *Korunk*). Ez részben jó, hiszen volt

meder, részben rossz, mert így az utódok nehezebben vájták ki a maguk medrét. És ebben a műveletben szerintem azoké a főszerep, akiket korábban emlegettem.

Ők már egy új nemzedék képviselői, úgy értem, a tiedhez képest.

Igen, még hozzá egy olyan nemzedéké vagy inkább korosztályé, amelynek a megváltozott politikai közegben már más tapasztalatai vannak, következőképpen más mondanivalója. És ez nagyon fontos, mert ha a *Látót* az *Igaz Szó* folytatásának tekintem, akkor radikális fordulatot jelentett ebben a folyamatban, amely a Vásárhelyen megjelenő, de az egész magyarsághoz szóló irodalom közlésére vállalkozik, bár én ezt, hogy „az egész magyarsághoz szóló”, óvatosan használnám. Mégpedig azért, mert az erdélyi magyarság örökölt egy olyan látásmódot és beszédmódot, amelyet sajátos helyzete alakított ki, és amelyet nem biztos, hogy mások ugyanúgy értenek.

Az idézett szerzőkkel való kapcsolatomban különben az egyetemi évekre nyúlik vissza, nem tudom, hogyan, mindenesetre úgy alakult, hogy a különböző korosztályok egy-egy képviselője, már akinek elég önbizalma volt, hozzám is bekapogott vagy becsengetett, és nekem nagyon sokat jelentett az utánunk jövővel való kapcsolat. Az embernek nem szabad a saját korosztálya szellemi börtönébe zárnia magát; ez teljesen egyoldalúvá teszi, és előbb-utóbb elbutítja. Hajlamossá teszi arra, hogy abszolutizálja a saját tapasztalatait, és rákényszerítse azokat a fiatalokra.

Akárhogy is, átvenni lehet, és továbbadni kell, és a *Látó* ezt meg tudja valósítani. Nem állítom, hogy minden vonatkozásban sikerül ez, de ez a folyóirat úgy alakította ki és egészítette ki a saját örökölt arculatát, hogy selektíven merített és merít abból is, amit örökölt.